

4. La pronunciació del xinès estàndard

Sara Rovira-Esteva, Helena Casas-Tost, Sílvia Fustegueres
i Rosich, Xianghong Qu i Mireia Vargas-Urpi

El xinès estàndard oral es basa en el lèxic del geoelecte del nord i en la pronunciació del dialecte més representatiu del grup: el pequinès. Actualment, els sons del xinès estàndard es representen per escrit mitjançant el pinyin. El pinyin és un sistema de pseudotranscripció fonètica que utilitza les vint-i-sis lletres de l'alfabet llatí.⁶ Això és, sens dubte, un avantatge per a aquelles persones la llengua materna de les quals també s'escriu amb aquest alfabet. Això no obstant, cal tenir en compte que la pronunciació de moltes de les lletres del pinyin no es correspon amb la del català. Per aquesta raó, si volem evitar la influència de la nostra llengua materna, hem de fixar-nos bé a quin fonema correspon cada grafema del pinyin.

Els caràcters xinesos representen síl·labes, que en la tradició lingüística xinesa es descriuen com a formades per sons inicials (la primera lletra o dígraf) i finals (tot allò que va a continuació). Els sons inicials d'una síl·laba solen ser consonants, tot i que no sempre, i els finals corresponen a vocals simples, grups vocàlics o combinacions de vocals amb *n* o *ng*. El xinès és una llengua tonal i l'estàndard té quatre tons que es marquen a sobre de les vocals mitjançant signes diacrítics. Ara bé, en determinats contextos el pinyin pot representar-se destonallitzat.

En aquest capítol farem una breu presentació de la pronunciació del xinès estàndard. En la primera part es presenta una proposta simplificada per a usuaris no especialistes i, a la segona, una altra de més acadèmica per a lingüistes o usuaris amb coneixements de fonètica. A l'annex 1 es presenten les síl·labes actualment realitzables en estàndard, la pronunciació de les quals es pot escoltar a la versió interactiva de l'annex 2.

4.1. Una aproximació a la pronunciació del xinès estàndard

4.1.1. Sistema consonàntic

4.1.1.1. Inicials

A continuació hem agrupat els vint-i-un sons consonàntics inicials del xinès estàndard en tres grups. A la taula 4.1 trobem les lletres que representen els mateixos sons que en català; la taula 4.2 recull les lletres del pinyin que representen sons existents en el repertori del català però que es representen amb altres grafies; finalment, la taula 4.3 agrupa les lletres els sons de les quals no existeixen en català. Totes les taules mostren a la primera columna la lletra en pinyin, a la segona la seva representació en l'alfabet fonètic internacional (AFI) i a la tercera una descripció de la pronunciació del so corresponent per orientar els catalanoparlants sense coneixements de xinès.

6. La lletra *v* només s'utilitza puntualment per substituir la *ü*.

Taula 4.1. Inicials del xinès estàndard la pronunciació de les quals coincideix en català

Grafia	AFI	Descripció
m	/m/	Es pronuncia com la <i>m</i> de <i>mare</i> .
f	/f/	Es pronuncia com la <i>f</i> de <i>foc</i> .
n	/n/	Es pronuncia com la <i>n</i> de <i>nas</i> .
l	/l/	Es pronuncia com la <i>l</i> de <i>lupa</i> .
s	/s/	Es pronuncia com la <i>s</i> de <i>sant</i> .

Taula 4.2. Inicials del xinès estàndard, el so dels quals es representa en català amb una altra lletra

Grafia	AFI	Descripció
b	/p/	Es pronuncia com la <i>p</i> de <i>pare</i> .
d	/t/	Es pronuncia com la <i>t</i> de <i>terra</i> .
g	/k/	Es pronuncia com la <i>c</i> de <i>casa</i> .
h	/x/	Es pronuncia com la <i>h</i> de <i>halar</i> .
z	/ts/	Es pronuncia semblant a la <i>tz</i> de <i>setze</i> .

Taula 4.3. Inicials del xinès estàndard que representen sons inexistents en català

Grafia	AFI	Descripció
p	/p ^h /	Es pronuncia com la <i>p</i> de <i>pare</i> , però amb expulsió d'aire, igual que la <i>p</i> anglesa de <i>pot</i> .
t	/t ^h /	Es pronuncia com la <i>t</i> de <i>terra</i> , però amb expulsió d'aire, igual que la <i>t</i> anglesa de <i>tea</i> .
k	/k ^h /	Es pronuncia com la <i>c</i> de <i>casa</i> , però amb expulsió d'aire, igual que la <i>c</i> anglesa de <i>cat</i> .
j	/tɕ/	Es pronuncia de manera similar a la <i>g</i> de <i>ginesta</i> o la <i>tj</i> de <i>platja</i> .
q	/tɕ ^h /	Es pronuncia de manera similar al grup <i>tx</i> de <i>totxo</i> del català o <i>ch</i> de <i>chino</i> en castellà.
x	/ɕ/	Es pronuncia de manera similar a la <i>ix</i> de <i>caixa</i> però estenent lleugerament els llavis enrere.
c	/ts ^h /	Es pronuncia com la <i>ts</i> de <i>tsar</i> , però amb expulsió d'aire.
zh	/tʂ/	Per tal d'articular aquest so, podem pronunciar la <i>t</i> reiteradament corbant lleugerament la punta de la llengua cap enrere.
ch	/tʂ ^h /	Per tal d'articular aquest so, podem pronunciar la <i>ch</i> del castellà corbant lleugerament la punta de la llengua cap enrere i expulsant aire.
sh	/ʃ/	Per tal d'articular aquest so, podem pronunciar la <i>sh</i> de l'anglès corbant lleugerament la punta de la llengua cap enrere, sense arribar a tocar el paladar.
r	/ʐ/	Per tal d'articular aquest so, podem pronunciar la <i>r</i> de <i>pera</i> corbant lleugerament la llengua cap enrere, sense arribar a tocar el paladar.

4.1.1.2. Finals

El xinès estàndard té setze finals consonàntiques nasals, formades per una vocal o grup vocàlic més *n* o *ng*. Aquests dos sons consonàntics finals (que es mostren a la taula 4.4) no representen cap dificultat per als catalanoparlants, ja que també els trobem en català.

Taula 4.4. Finals consonàntiques del xinès estàndard

Grafia	AFI	Descripció
n	/n/	Es pronuncia com la <i>n</i> de <i>bona</i> .
ng	/ŋ/	Es pronuncia com la <i>ng</i> de <i>sang</i> .

4.1.2. Sistema vocàlic

El xinès estàndard disposa de sis finals vocàliques simples i tretze finals vocàliques compostes (difongs i trifongs) i la final retroflexa *er*. El sistema vocàlic del xinès estàndard comparteix alguns sons amb el del català, però no coincideixen plenament. Per això ens hem de fixar especialment en els casos en què no trobem correspondència entre els dos sistemes.

En pinyin no hi ha una correspondència unívoca entre lletres i fonemes vocàlics, de manera que en la majoria dels casos una mateixa lletra representa més d'un fonema en funció del context de realització. La taula 4.5 presenta de forma simplificada aquest fenomen perquè serveixi d'orientació a les persones sense coneixements de xinès.

Taula 4.5. Pronunciació de les vocals simples del pinyin

Grafia	Pronunciació en català
a	Es pronuncia com la <i>a</i> , llevat de quan apareix en els grups <i>ian</i> , <i>juan</i> , <i>quan</i> , <i>xuan</i> i <i>yuan</i> , en què es pronuncia com una <i>e</i> oberta.
e	Es pronuncia com la <i>e</i> tancada en els grups <i>ei</i> , <i>ie</i> , <i>jue</i> , <i>que</i> i <i>xue</i> , i com una <i>a</i> neutra quan va sola, precedida d'una consonant o en els grups <i>en</i> , <i>eng</i> , <i>er</i> .
i	Es pronuncia com la <i>i</i> excepte quan apareix en els grups <i>zi</i> , <i>ci</i> , <i>si</i> , <i>zhi</i> , <i>chi</i> , <i>shi</i> i <i>ri</i> , en què es pronuncia entre <i>i</i> i <i>e</i> .
o	Es pronuncia com la <i>o</i> tancada, excepte quan apareix en els grups <i>ao</i> , <i>iao</i> i <i>ong</i> , en què es pronuncia com una <i>u</i> .
u	Es pronuncia com la <i>u</i> , excepte darrera de <i>j</i> , <i>q</i> , <i>x</i> i <i>y</i> , en què es pronuncia com la <i>u</i> francesa o la <i>ü</i> de l'alemany.
ü	Es pronuncia com la <i>u</i> francesa o la <i>ü</i> de l'alemany.

4.2. La pronunciació del xinès estàndard d'acord amb l'alfabet fonètic internacional

4.2.1. Sistema consonàntic

4.2.1.1. Inicials

La taula 4.6 mostra la llista de les vint-i-una inicials de l'estàndard oral d'acord amb la seva representació en pinyin i la seva transcripció en alfabet fonètic internacional (AFI), seguida d'una breu descripció de la seva realització. Cal tenir en compte que es tracta tan sols de les articulacions fonamentals i abstractes.

Taula 4.6. Realització de les 21 inicials del xinès estàndard

Grafia	AFI	Articulació
b	[p]	Oclusiva bilabial sorda
c	[ts ^h]	Africada dental sorda aspirada
ch	[tʂ ^h]	Africada apicopalatal (o retroflexa) sorda aspirada
d	[t]	Oclusiva dental sorda
f	[f]	Fricativa labiodental sorda
g	[k]	Oclusiva velar sorda
h	[x]-[χ]	Fricativa velar [x] o uvular [χ] sorda
j	[tɕ]	Africada dorsopalatal sorda
k	[k ^h]	Oclusiva velar sorda aspirada
l	[l]	Lateral alveolar sonora
m	[m]	Nasal bilabial sonora
n	[n]	Nasal alveolar sonora
p	[p ^h]	Oclusiva bilabial sorda aspirada
q	[tɕ ^h]	Africada dorsopalatal sorda aspirada
r	[ʐ]-[ɹ] ⁷	Fricativa o aproximant apicopalatal (o retroflexa) sonora
s	[s]	Fricativa dental sorda
sh	[ʂ]	Fricativa apicopalatal (o retroflexa) sorda
t	[th]	Oclusiva dental sorda aspirada
w	[w]	Aproximant gradual labiovelar sonora
x	[ɕ]	Fricativa dorsopalatal sorda
y	[j]	Aproximant gradual palatal sonora
z	[ts]	Africada dental sorda
zh	[tʂ]	Africada apicopalatal (o retroflexa) sorda

4.2.1.2. Finals

La taula 4.7 mostra les finals consonàntiques de l'estàndard d'acord amb la seva representació en pinyin i la seva transcripció en alfabet fonètic internacional, seguides d'una breu descripció de la seva realització. De nou cal tenir en compte que es tracta tan sols de les articulacions fonamentals.

Taula 4.7. Finals consonàntiques del xinès estàndard

Grafia	AFI	Articulació
n	[n]	Nasal alveolar sonora
ng	[ŋ]	Nasal velar sonora
r ⁸	[ʐ]	Aproximant apicopalatal (o retroflexa) sonora

7. No hi ha consens entre els especialistes sobre la realització d'aquest so, de manera que en aquesta taula hem inclòs les dues representacions en l'AFI més usades.

8. Aquesta grafia del pinyin en posició final no representa pròpiament un so consonàntic del xinès, sinó la naturalesa apicopalatal o retroflexa de la vocal precedent, típicament una [ə]. Tot i això, s'ha incorporat en aquesta taula per a major comoditat del lector catalanoparlant.

4.2.2. Sistema vocàlic

No hi ha unanimitat entre els experts sobre el nombre de fonemes vocàlics del xinès estàndard. A la taula 4.8 presentem una proposta que gaudeix de cert consens, que inclou tant els cinc fonemes bàsics (ombrejats) com les seves variants fonètiques o al·lòfons.

Taula 4.8. Sons vocàlics del xinès estàndard (incloent-hi fonemes i al·lòfons)

	Anterior		Central	Posterior	
	No arrodonit	Arrodonit	No arrodonit	No arrodonit	Arrodonit
Tancat	i	y			u
Semitancat	e		ə	ɤ	o
Semiobert	ɛ				
Obert	æ/a			ɑ	

Adaptat de Lin (2007, p. 65).

Com es pot observar a la taula 4.8, els sons [ɛ], [æ] i [ɑ] són al·lòfons del fonema /a/ en contextos previsibles; mentre que [ə], [o] i [ɤ] ho són del fonema /ə/. La taula 4.9 mostra les diferents pronunciacions de les cinc lletres vocàliques del pinyin en funció del seu context de realització.

Taula 4.9. Variacions al·lofòniques de les vocals en funció del seu context de realització

Grafia en pinyin	Transcripció en AFI d'acord amb els grups sil·làbics en què apareix
a	[a]: <i>ai, an, uai, uan</i> , sola, precedida d'una consonant o semivocal
	[ɑ]: <i>ao, iao, ang, iang, uang</i>
	[ɛ]: <i>ian, juan, quan, xuan</i>
e	[e]: <i>ei, ie, jue, que, xue</i>
	[ə]: <i>en, eng, er</i>
	[ɤ]: sola o precedida d'una consonant
i	[i]: <i>zi, ci, si</i>
	[ɿ]: <i>zhi, chi, shi, ri</i>
	[j]: seguida d'una vocal i precedida d'una consonant
	[jə]: seguida de <i>ng</i> i precedida d'una consonant (<i>ying, ting</i> , etc.)
o	[i]: resta de casos
	[o]: <i>o, ou, uo</i>
	[wɔ]: <i>bo, po, mo, fo</i>
	[w]: <i>ao, iao</i>
u	[u]: <i>ao, iao, ong</i>
	[w]: seguida d'una vocal i precedida d'una consonant
	[wə]: seguida de <i>n</i> i precedida d'una consonant (<i>lun, gun, dun</i> , etc.)
	[y]: <i>ju, qu, xu, yu, jun, qun, xun, yun</i>
	[ɥ]: <i>jue, que, xue, yue, juan, quan, xuan, yuan</i>
ü	[u]: resta de casos
	[y]: precedida d'una consonant sempre que alhora sigui l'única vocal de la síl·laba
	[ɥ]: seguida de <i>e</i> i precedida de <i>n</i> o <i>l</i>

Recomanacions

- Atès que moltes de les lletres del pinyin no representen els mateixos sons que en català, cal consultar les taules d'aquest capítol per tal d'aconseguir una pronunciació correcta o bé tan aproximada com sigui possible, en funció de l'usuari i el context d'ús.
- En cas de dubte, també es pot recórrer a l'arxiu sonor que acompanya la versió interactiva de l'annex 2 d'aquesta guia.